

WILLEM VAN DER NAT. KIPPEN.

WILLEM VAN DER NAT.

Ik heb achter de coulissen gekeken, en ben toch niet in een schouwburg geweest. Ik heb de waarachtige kunstenaar gesproken, wanneer hij niet tooneel-speelde, d.w.z. zich anders voordeed dan hij was,.... een „rol” vervulde. Zoo'n rol vervullen staat in onmiddellijk contact met „brood-verdiennen” en waar is de „leeuw van een mensch” die financieel afhankelijk, zich te midden van de maatschappij durft laten gaan zoals hij is: stoer, krachtig, met eigen inzicht en gevoel. Het beteekent niets.... een „leeuw” te zijn, als er maar een woestijn bij is. Maar buiten die woestijn, en in de maatschappij-in-zijn-onnatuur, als hoofd van een gezin dat toch ook leven moet,.... onder den druk van deze laatste plicht van man-en-vader... om dán, een maatschappijbrood te verstooten, teneinde zich-zelf te kunnen zijn, en zich uit te leven.... daartoe behoort een onzedelijke grofheid, die enkelen wel durven noemen: de moed-van-overtuiging. Moed en niets ontzeilende krank-

zinnigheid.... wat staan ze dicht bij elkaar! De waarachtige, doch stil voor zich uitsjouwende kunstenaar, die ik dan achter de coulissen sprak, is Willem van der Nat. Een toevallige samenloop van omstandigheden.... beter gezegd, de juiste tijdrigheid ertoe, bracht mij weer op nieuw tot hem. Wij kennen elkaar al zoo lang, in dat stille stadje vol conventie en professorale gewichtigheid, en toch.... omgang hadden wij niet. Ons beider leven is te vol, dan dat er tijd zou overblijven tot „boomen opzetten”. En.... wat niet het geringste is, onze uitingen loopen zoo geheel uit elkaar (meende ik abusievelijk). De moderne tijd, het nieuwe geluid-van-samenleving brengt de lijn- en kleurgevoelige in nader contact tót die samenleving, en eischt hem op voor de moeder aller kunsten.... de architectuur. De tijd der alleen-zaligmakende schilderijenkunst is sinds lang voorbij.... en dat's maar goed ook! En toch.... schilderijen-makende schilders zullen immer blijven bestaan. En dat is ook maar goed ook! Een Rembrandt, een

WILLEM VAN DER NAT. DOOD GEITJE.

Vincent van Gogh, een Van Ingen, een Schäfer, een Bauer of een Dijsselhof.... kunnen niet gemist worden. Stemming, poëzie, God.... wordt ons door deze priesters der kunst gebracht, zóó, dat hun waarachtige wezen, hun waarachtige uitzegging, ons in stille beroering brengt, of ons zóó hevig emotioneert, als muziek maar vermag te bereiken. Datzelfde zou kunnen gelden voor beeldkunst. Er is statuair beeldwerk, dat allermiselijkst geaffecteerd alléén maar de virtuositeit van den maker geeft, zonder ons ook maar één oogenblik een koude rilling over den rug te bezorgen, maar er is ook statuair werk als een Balzac van Rodin, dat God zelf is, en ons in alle gewaande eigenwaarde.... als kriebelende mieren klein doet gevoelen.

Er wordt door de jongere modernen wel eens al te gemakkelijk heengeglijpt over de belangstelling welke hen moest vervullen voor die.... door hen als afgedaan bestempeld wordende „schilderijenmakers”. In algemeen zinnig zijn die „makers” ook

niet meer zóó in onzen sfeer van belangstelling en aanvaarding.... ja aanbidding soms, want het nieuwe geluid is van meer „algemeenen aard”, van meer democratische gedachte. Een schilderij immers komt ten slotte in 't bezit van den enkeling, die 't betalen kan, terwijl de gedachten der moderne „jongeren” juist uitgaan naar de „samenleving”. Toch.... waar deze jongeren gevoelige naturen zijn, ook al zijn ze geen aanhangers van de romantiek of 't impressionisme, zullen ze niet ontkomen kunnen aan de bekoring der uitgebeelde visies hunner medepriesters. Evenmin zullen ze dit kunnen bij Bach of Strauss, of Zweers of Röntgen.

Toch geloof ik in algemeen zinnig te begrijpen, wat deze jongeren op eenigen afstand houdt van die schilderijen. En zal ik 't maar kort en goed zeggen.... De schilderijen zijn te veel „verkoopbaar” gemaakt. Een in een magazijn van luxe-voorwerpen onverkoopbaar stuk aardewerk, is echter meestal datgene wat den kunstenaar treft, juist datgene

waarin hij méér ziet dan een aanvoelbare waardebeoordeling. Zoo'n „markt"-schilderij, met die zoete koetjes op hun Zondags in 't zonlicht neergezet, zóó dat de „gewenschte" en overeengekomen lichteffecten precies kloppen met de gangbare meening in dit opzicht.... voorgelouwd door de pers-van-een-en-twintig-jaren-geleden.... zoo'n markt-schilderij staat wél verre van onze moderne inzichten. Een wee gebaar, voor zooverre men nog van gebaar spreken kan, gaat er dan van zoo'n recept-geval uit. Zeestukken volgens vastgestelde wijze van in-elkaarsmeeren.... binnenhuisjes met min-of-meer versufte bewoners, die — o gruwel — juist hun naïviteit „exploiteeren", waterpartijtjes die krampachtig het paneel verdeelen in „voorgond", diepte en doorzicht. Liefst nog moet 't formaat medewerken tot de verkoopbaarheid. Zou 'n lijst misschien ook nog „stem" in 't kapittel hebben? Bah.... wat 'n gedoe! Dat is allemaal „onwaar, gekunsteld, modieus, onoprecht"! Dat is niet de „ziel" die wij zoeken, en die ons weer bezielen moet. Een gevoel van teleurstelling, van nog erger, doet ons besluiten die schilderijenmakers maar te laten rondtobben, en zelf het frissche, soms harde leven tegemoet te treden, en te vechten tot dat het in zichzelf „verjongd" is. Die mufte verfkereels! Doch, zooals ik zoeven zei, wij kunnen toch de waarachtige priesters niet missen, want de waarheid, de goddelijkheid hunner gaven, verheft ons en doet ons inkeer tot ons zelf. En juist uit dit laatste wordt het nieuwe en goede weer geboren.

De tijd was echter blijkbaar juist rijp, om

mij weer eens met Willem van der Nat te doen samenkomen, en laat ik 't maar ineens zeggen: Ik heb bij hem dingen gezien van zoo'n majestueuse werking en van zoo'n rake neerschrijving, en van een zoo hevig treffend gebaar van grooten vorm en stoeren kleur, dat ik mij afvroeg: hoe is 't gekomen, dat daar nog door bijna niemand de aandacht eens op gevestigd is geworden. Ik ging door met zijn portefeuilles, de een na de andere door te bladeren, en mijn verwondering, maar niet minder mijn bewondering klom, steeg, groeide uit, boven alles ter wereld, en ik was enthousiast over de heerlijke gevoeligheid, en het grootsche zien en daarvan

kond doen, waartoe Van der Nat in staat bleek. Maar kerel.... wie ben je? Zooals hij de grootschheid en de ruimte en de lichtinval van een kerkruimte geeft, of de rosse lucht laat gloeien boven een stuk drentsche hei, waarop een kudde schapen, en tegen dien rossen gloed zijn figuur van herder bouwt, als een

WILLEM VAN DER NAT. OUDE HUIZEN.

bonk sylhouet in zijn geslotenheid-van-totaal-massa, of die onbeholpen knoesterige Katwijksche huizekens samengroept, tegen een aetherischen lucht, waarachter je de zee in zijn avondkracht weet... Neen, de veelzijdigheid, d.w.z. de ontvankelijkheid van ziel, zijn meesterschap in teruggave en terugzegging van wat hem doorstroomde is enorm. Ik zag bij hem een schilderijtje vol weemoed van een te jong gestorven geitje. 'n Lieflijkje! Bijna devoot. En groot doek was hij aan 't opzetten, waarin hij eens volkomen vrijuit en zonder den druk van „verkoopbaarheid" zich als 't ware.... openbaarde. 't Geval als zoodanig was buitengewoon een-

voudig. Een herdersmeid rust wat uit, terwijl de zonnegloed van den dag nog nagloeit in de droge hel. Zijn kleuren, zijn onhollandsche, maar juist zijn drechtsche betrekkelijk harde kleuren, wat zijn ze één met 't geval. Het groote gebaar, de monumentaliteit, wat majestueus en machtig komt dit als opgelost in het heelal rondom ons, de stemming verwekken van de kleinheid van den mensch en de wondere grootschheid van natuur. Een ander geval weer, van een stal bij avond, waar een kaarslantaarn het eenig menschelijke in brengt. Zoo'n stal te midden van de eenzame hei, omhuld door de duisternis, als een buit op het heivlak opdoemend.... ruig als een mesthoop,.... zoo'n stal is voor mensch-en-beest samengegroeid met het wel en wee van 't vee, zelf bijna verveed! Door onrust gedreven komt in 't nachtelijk donker het boeren-vrouwtje met 'n lantaarn naar de beesten zien. Het is de intieme saamhorigheid der stalbewoners, die zoo onwillekeurig doet gevoelen: Zalig de armen van geest, want hun is 't koninkrijk der hemelen. Het mensche-lijke element, zoo in 't lieve lijkje als in de vermoeide gang der beesten, of in 't egoïstisch opdringen der geschoren schapen, of in wat ook, het is alles zóó intens doorvoeld en doorleefd, dat het dan ook juist daardoor in staat is ons te beroeren. En dat is 't wat waarachtige kunst als doel, als plicht, in zich meevoert.

Breng ons nog meer geluk, Willem van der Nat! Je bent zoo prachtig op weg, en je ernstige drang waarborgt ons, dat je slagen zult eenmaal je zelf over den kop te komen en een vooraanstaande te worden. Wat gun ik je graag een klein vermogen, van welks rente je zoudt kunnen bestaan, om je dan voluit te geven, in een harts-tochtelijke overgave van kunst. Niet voor niets stond er al een jaar of tien geleden in 't Vaderland ('t was September als ik 't goed weet) dat de „maker” — dat was jij — meer temperament heeft dan menigen schilder met gevestigde reputatie. De sterke en

door en door echte schildersaandrift, die alleen maar iets goeds kan voortbrengen, als hij een klap van de werkelijkheid krijgt, die aandrift — ga ik voort — is 't juist wat je zoo onderscheidt van menig makvakman. Je bent, om met de N. Rott. Ct. van 1907 te spreken, een schilder-van-ras! En dát is toch potdorie wat je zijn moet, wil je ons in den ziel grijpen. Niet dat ik zooveel waarde hecht aan uitspraken in de dagbladen! Ook achter de coulissen van de verslaggevers heb ik wel eens gekeken, er zijn daar enkele lieden met bijoogmerken en kleine of gene zielen, die hun gal-van-mislukt-zijn wel eens uitstorten, en daardoor.... maar ook om daardoor den schijn op zich te laden van „au-fait” te zijn. Al ik naga welke lui van jou al werk hebben, en dit soms zie hangen in interieurs van groote beschaving, dan zou ik je zoo graag toewenschen, eens voluit jezelf te kunnen gaan uitleven. Want er zit veel meer in je dan men wel in de gaten heeft. Dat een man als Bremmer de gelukkige eigenaar is van betrekkelijk veel werk van je, verwondert mij dan ook niets. Je studies, die je voor jezelf hebt gemaakt, geven mij je open ziel, die onopgesmukt en ongeciviliseerd-voor-den-handel, je ras-echte schildersnatuur verkondigen. Ga toch vooral door in 't monumentale. Dat de leutermensch dan beweert: hij gaat den kant uit van een Millet, dat zegt hij dan maar alleen om weer gewichtig te zijn in zijn beschouwingen. Ga door zoo bid ik je. Dááaraan hebben wij behoefte. Groote gebaren, hevige momenten, kloek en sterk van emoties. Onze moderne tijd — Berlage zei dit al reeds zoo vaak — heeft behoefte aan sterke tegenstellingen en is wars van weeë zoetelikheden. Goddank heb jij je dááaraan nooit bezondigd, maar ga dóór, kerel, in den lijn van het silhouettieke krachtige, plant zoo'n herder boven op een heuvel, laat het stervende avondlicht hem omhullen en zoek verdiepthed in je détails. Het groote gebaar en de groote domineerende totaalkleur tegen die atmosfeer lucht